

др Фајгељ Андреј

Вреди

Вук је записао да је у његово време било тешко „наћи човека да не зна гуђети“. Његошев Вук (Мићуновић) је још изричитии: „Ђе се гусле у кућу не чују, ту је мртва и кућа и људи“.

Међутим, и онда је било читавих крајева и сталежа у којима се гусле нису могле чути, сем као презрене слепачке песме. Или оних који у сред епске средине нису марили за гусле, попут Вуковог оца, који се према њима односио отприлике као данашњи очеви према видео игрицама.

Од тада – ево већ два века – гусле су доживеле и успоне и падове. Освајале су нова подручја: фестивале, соколске слетове и светске универзитете; и губиле стара: српске домове. Али и обратно. Тридесетих година прошлог века штампа је шаљиво писала о последњим гусларима и празним салама. А ево гуслари су још ту, а сале опет пуне.

Несумњиво, многе промене су се испречиле између гусала и њихове некадашње свеприсутности. Понајпре у навикама и укусу. Њихово дугачко и једнолично извођење постаје све више страно савременом човеку.

Поређења ради, данашње песме трају по 3 минута, гусларске бар десет пута толико. Мерено бројем знакова, дужина просечне гусларске песме је 7000, новинске шлајфне 1800, Фејсбук статуса 420, СМС-а 160, а твита 140.

По питању дужине ми смо поколење Твитера, пре него гусала. Али немојмо заборавити да гуслама нису потребни рекорди слушаности да би очувале своје место у српском народу.

Ни Хомерова дела нису популарна као што су била, па нико не доводи у питање њихово очување. Зато што вреде, и увек ће вредети. Зато што су узидана у темеље заједнице, њеног знања и поимања света.

И гусле су често уздизали они који нису *гуђели*, који су их слушали ретко или никако, али су их волели и разумевали. Попут Змаја и Бранка, Тесле и Пупина, или

српских бродовласника који су фигурама косовских јунака украшавали своје палате у Трсту.

Постоји многи начини за чување баштине и неговање предања. Ми данас уздижемо гусле овим симпозијумом. А један још важнији догађај, такође нетрадиционалан, ускоро ће обележити 2012. годину. УНЕСКО ће коначно примити пријаву за упис гусала на листу нематеријалне културне баштине човечанства.

Биће то велики дан за све љубитеље гусала, а нарочито за оне који су вишегодишњим преданим радом постигли такав успех - наше комшије Албанце.

Да, гусле (односно *лахута*) ће бити номиноване као албанска баштина. Знамо да су крајишке ојкаче и сремски бећерци већ уписани као хрватска.

Срби нису номиновали ништа. Нису дакле у питању само гусле. Али се на њима проблем најјасније уочава. Пре свега, зато што су оне наш пандан Хомеру, темељ наше културе. Ако оне нису српска баштина, шта јесте?

Затим, зато што гусле нису само песма. Оне су и лични пример уклесан у песми. Сведочанство да вреди борити се, без обзира на величину непријатељске силе. Да вреди певати о слави, упркос срамоти која нас окружује. Да вреди усред ропства сањати о слободи. Да вреди под туђином чувати своје. Да вреди улагати у будућност. Једном речју: *да вреди!*

Размислимо за тренутак колико је ова лекција необична и дивна, од народа који је имао све разлоге за равнодушност. Косово је одавно било изгубљено. Ропство је било вековна навика. Многи устанци угушени у крви. Али је неким српским чудом победила слободарска струја којој су гусле служиле као гласило. На том темељу обновљен је српски народ, а затим и држава.

А онда се догодио кобни преокрет. У претходна два века лекција је не само заборављена, него и замењена потпуно супротном. За Србе данас ништа не вреди. То наше ћутање пред Унеском значи. Те две отужне речи – „Не вреди“ – постале су свенародна лозинка, око које се слажу ђед и унук, деца и родитељи.

Овај преокрет, за разлику од других промена, заиста доводи у питање опстанак гусала. Народ песме може и да слуша и да чита, и уз огњиште и уз ајпед. Али народ који је убеђен да „не вреди“ не може да разуме, а поготово не да пренесе њихову поруку.

Ако нема гусала, то је зато што нема Срба. И ту не мислим само на ходнике Унеска. Јер као што гусле нису само песма, ни Србин није само порекло. У оба случаја, треба и следити пример, уклесан у песми.

Задатак обнове Срба, који је пред нама, враћа нас у устаничка времена. А порука слободе, порука да вреди, чека тамо где смо је оставили.

